

مطالعه تطبیقی مکاتب نقاشی در ادوار
قاجار و پهلوی اول با رویکردهای
فکری در برابر ورود تجدد به ایران

فالگیر یهودی، پرده رنگروغنی،
اثر کمال الملک، بغداد، ۳۲۲ ه.ق.
مأخذ: <http://mehremihan.ir>

مطالعه تطبیقی مکاتب نقاشی در ادوار قاجار و پهلوی اول با رویکردهای فکری در برابر ورود تجدد به ایران

مینا محمدی وکیل * حسن بلخاری قهی **

تاریخ دریافت مقاله : ۹۷/۳/۲۵

تاریخ پذیرش مقاله : ۹۷/۹/۲۵

چکیده

در عصر قاجار، در پی ورود فلسفه مدرن به ایران، ساختارهای سنتی پیشین شروع به ریزش کرد و اصالت امر ذهنی جای به اصالت امر عینی در چارچوب ابعاد فاهمه انسانی داد. جامعه فکری ایران آن زمان، در مواجهه با دوگانگی فرهنگ پیشین خود و فرهنگ نوین غرب، چند رویکرد مختلف اتخاذ نمود که به زعم برخی نظریه پردازان معاصر می توان آنها را در سه رویکرد کلی غربگرایانه، انطباق گرایانه و انتقادی تقسیم بندی نمود. هر یک از این سه رویکرد با نمایندگان مشخصی در عرصه اندیشه شناخته می شوند. بر پایه فرضیه تحقیق، به نظر می رسد که همزمان نقاشی ایرانی نیز ضمن خروج از الگوی جامع پیشین، جوهر زیبایی شناختی خویش را و انهاد و در رویکردهای متنوع و البته غیرمتجانسی چون رویکرد غربگرایانه که در تلاش برای بازنمایی امر واقعی بود و در مدارس جدید تعلیم داده می شد، پیکرنگاری درباری که رویکردی انطباقی میان عناصر ایرانی و رهیافت های غربی داشت، و رویکرد انتقادی که در نقاشی قهوه خانه ای و نگارگری نو جلوه گر می شود، ظهور یافته است. پژوهش حاضر با هدف بررسی و تطابق رویکردهای متنوع هنری این دوره، در قبال جریانات نوین فکری و شناسایی وجوه اشتراک و افتراق این رویکردها در هر دو حوزه صورت گرفته است. پرسش اصلی عبارتست از اینکه اولاً میان متفکران و هنرمندان از نظر نوع رویکرد چه تشابهات و تمایزاتی می توان قائل شد؟ و ثانیاً در میان دو گروه متفکران و هنرمندان کدام رویکردها تداوم یافت و کدام یک ابتر ماند؟ روش تحقیق در نوشتار حاضر، توصیفی - تحلیلی، جمع آوری اطلاعات به شیوه کتابخانه ای و تجزیه و تحلیل داده ها به روش استقرائی است. طبق یافته های تحقیق می توان گفت، در حالی که در حوزه تفکر رویکرد انطباق گرا و رویکرد انتقادی تداوم یافته و به جریان غالب بدل شدند و رویکرد غربگرایانه محض را به حاشیه راندند در نظام هنر این رویکرد غربگرایانه بود که سلطه کیفی و کمی یافت.

واژگان کلیدی

نقاشی ایرانی، دوره قاجار، تجدد، غربگرایی، سنت گرایی.

* استادیار گروه نقاشی، دانشکده هنر، دانشگاه الزهراء، شهر تهران، استان تهران (نویسنده مسئول) Email:m.vakil@alzahra.ac.ir

** استاد گروه مطالعات عالی هنر، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، شهر تهران، استان تهران. Email:hasan.bolkhari@ut.ac.ir